

Landskap: Småland. Kalmar län. Upptecknat av: H. Fernholm.
 Härad: Stranda hd. Adress: Uppsala.
 Socken: Mönsterås sn? Emm. Berättat av: Fiskaren på Emm samt ryttmästare
Ulfsparre.
 Uppteckningsår: 1935. Född år i

EMM?

Uppteckningen rör fiske

Fiskevattnen äro dels i Emån och dels vid Kalmarsundskusten.

I Emån fiskas huvudsakligen lax, något ort(=id) samt ål. Vid mycket varma sommardagar går orten upp i grunda vikar och solar sig. Den kallas då "baort". Den går även upp på nätterna. Man stänger viken och notar in fisken. Man kan få omkring 100 kg i taget.

Fiskevatten

Småland
Stranda
Mönsterås
Mj 1935

M. 5248

Andas H. Fiskhof
182. as Fiskare hem
som fyttnärta. Uppgave

2

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—s—
Fisket som
näring.

De fiskare som finnas äro yrkesfiskare.—Fisket är i enskild ägo.

Ett gammalt 8-kantigt laxrökeri från 1600-eller 1700-talet finnes
strax bakom herrgården.

Redskap.

I. Av fasta redskap finnas följande:

Tengårdar för lax (se foto!) med kungsådra i mitten.

Ålbryggor liksom på Runnö, där man sätter ålhommor (vid kusten).

Ållanor vid kvarnen (även mal fångas vid högt vatten längre upp i
lugnare vatten, de kunna väga uppåt 27 kg)

Mjårdar för ort användas i ån som fast redskap utav nät och utan bete
för uppgående fisk (mindre än tenorna).

Ryssjor för gädda med kasse av nät.

Hommor med slutkasse av trä, som kallas tena. (Småhommor av nät med ål-
huset ytterst förekommer mera söderut)

S.k. älgekor, ett mellanting mellan ålhommor och storryssjor.

Bottengarn med stråltena och multena samt vittjeleta. Stråltenan har
vanligen rund öppning, multenan springformig. I den sebare tar sig en-
dast ålen igenom.

II. Av flyttbara redskap finnas följande:

Nät(garn): laxnät av lingarn, ortnät av bomulls-garn, abborrnät samt kast-
nät för lax och gädda. Man hade patenttelnar ~~KÄLLKÄLLKÄ~~ om-
spunna med blytråd, säv- och näverflöten (näverkorrar). Förr
hade man sandpåsar och ståltrådsringar som sänken.

Att bo nätet kallades att skjuta. Man använde slaggarn för lax

Pulsning skedde med en årformad svep eller tärvel. Man använde då grimgarn.

Stornot användes för vinterfiske under is. Den bestod av två armar med en kalv i mitten. Dragrepen kallades töje eller nottöje. Dessa voro fästade vid varsin harvel, vid vilken armen började. Armen bestod av överteln med flån och underteln eller sänkteln med sänken av sten. Undertelnarna möttes i hugget, övertelnarna i en spolförmig träbit, som kallades skyt. Vid skyt var kalven fästad. Kalven var också försedd med flån, och var bildad så att båda telnarna vikits ihop.

Vid notningen drogs noten på en kälke ut till viken, där man högg upp ett lämpligt antal vakar, som hade olika namn och olika form. - Den yttersta vaken, som var stor och rektangulär, kallades isäta. Från denna vak sträckte sig en serie av små, runda vakar i en cirkel mot stranden. De två vakarna närmast på sidorna om isätat, kallades hornvaka. - Mitt emot isäta inne vid stranden högg man upp en stor trekantig vak med spetsen mot land. Denna kallades luket. Vid isnotningen användes fyra viktiga hjälpredskap: rån (en lång käpp med ett öga i ena ändan, Tjian

tjian, en trækrok och tjujan med en klyka i ena ändan. Därtill kommer bocken, som består av en rund trækloss, fästad vinkelrätt mot ett långt skaft. Klossen är försedd med två i densamma intappade bågar av vidjor eller rotting.-

Notningen tillgår nu så, att töjen fästes i rån (10-15 m lång). Rån stickes ned i isätat och föres fram till hornvaka. Man trevar med tjian under iskanten tills man fått tag i rån. Denna föres därefter med hjälp av tjujan fram till nästa hål.-Varpen går så vidare ända tills den nått fram till luket.-Nu kommer bocken till användning.-med denna pressas undertelnarna mot botten, så att man slutligen kan få upp hela noten genom luket som en stor säck.

(se ritning!)------

Dämpnot med bara en arm användes för puåsning.

Ålnot användes mera norrut (Kråkelund) nattetid. Den är trängre men eljest likadan som stornoten.

III. Av krokfiske har förekommit följande:

En sänkt sten med lina och 3 á 4 st krokar. Betet "vräker" med strömmen.

Flötkrok användes efter lax. Det är ett otyg.

En stake med en liten tråd och knappnål för gädda.

abborrev eller ålrev av 15-trådigt bomullsgarn, lösa krokar med
löja(tafsarna knyts på reven), 2å3 famnar emellan.
torskrev med fasta tafsar och 1 famn emellan.
Reven lägges ut på en "revbark" och krokarna stickas upp på sticka.
Torskrev vindas upp med harvel.

Huggkrok (stor) användes ibland i stället för håv för att ta upp
laxen med.

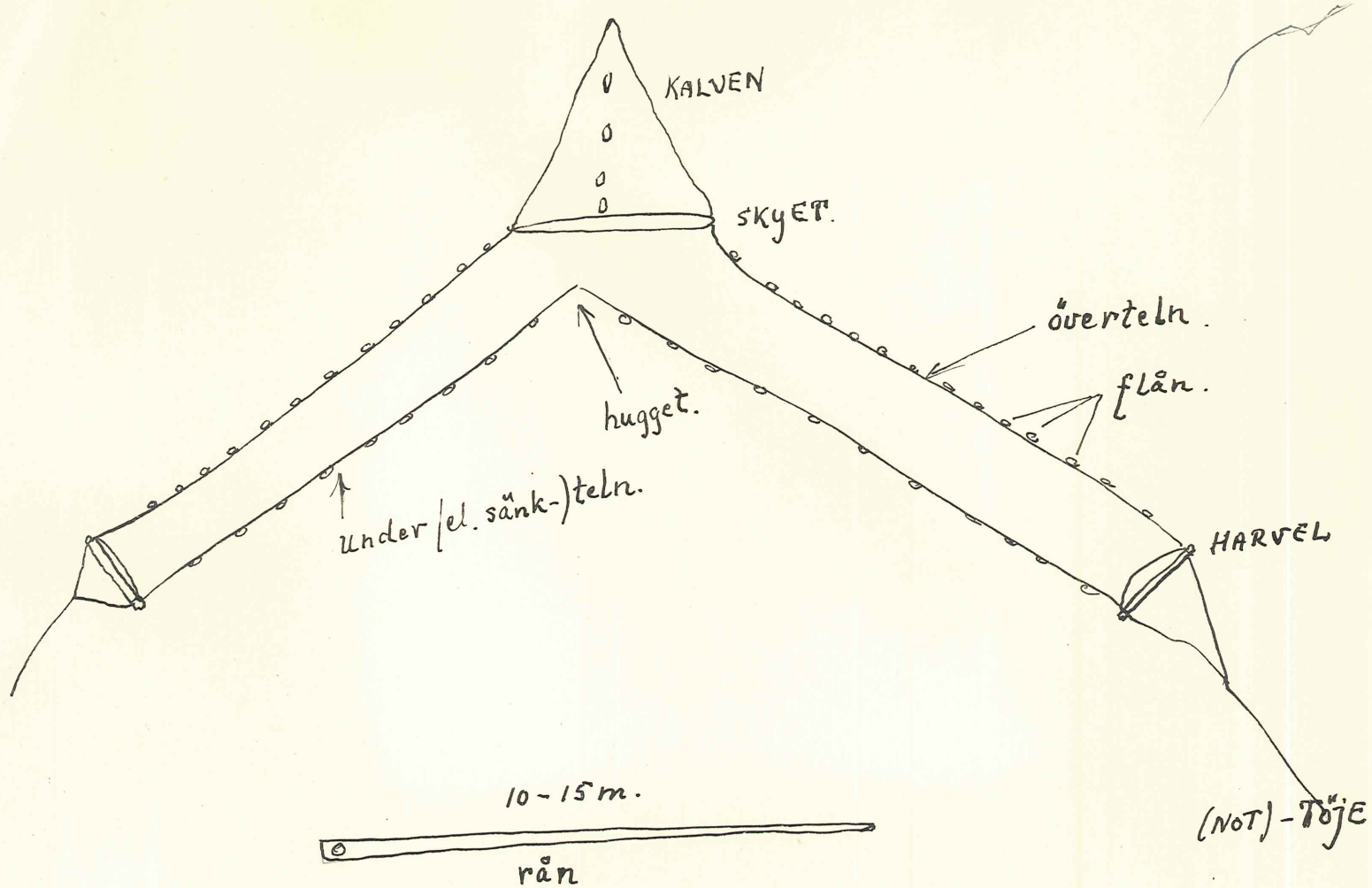
Ljustring:

Stöje__nattetid vid ljus(fotogen, karbid eller tötstickor)
Stake__på dagen vid stilla väder.
Hutte__blindhuggning(tillåtet i Blekinge)

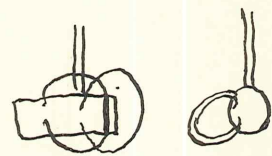
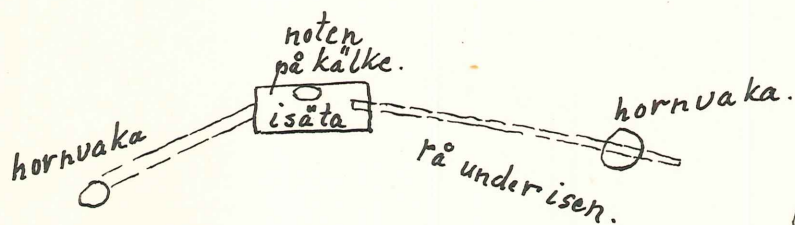
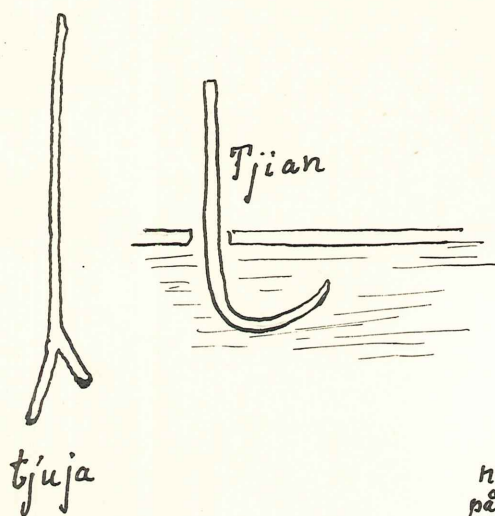
Uppdelning av fångsten:

Vid notning delas fångsten upp efter följande principer:
Fiskevattnets ägare tillkommer en tredjedel,
Notägaren en tredjedel och
Folket en tredjedel.

Uppdelning
av fångsten
vid notning.

Töjen fästes i rån. Rån stickes ner i isätat och går till hornvaka. Tjujan skjuter rån till nästa hål. Rån hjälps fram till hålet med tjujan tills den nås av tjujan. Värpen går vidare tills rån når luket.

"Bocken" anv. vid luket för att hålla undertelnen vid botten.

Skisser av H. Fernholm
1935.

Renritat av G. Hobro 1938.

Småland
Halmstad län
Halmstad bd.
Halmstad st.
Emmeholm

H. F.-m.

a. gammal sjöbod från Pishallaviks hängård.
Enl. byggt från 1700-talet.

b. D:o.

H. F.-m.

9
Jönköpings län
Härnösand
Härnösands socken
Grönsåsa

a. Länga med korvriks hus. — H.F.-m.

b. Björbod från Pichellaväns hängård.
Bakvidan.

H.F.-m.

Småland 10
Halmelän
Strenda hd.
Mönsterås sn.
Emm.

H. F.-m.

a. Oset vid Emans utlopp med dammar.

H. F.-m.

b. Åt andra hållet med laxkinnarna
och bron i bakgrunden. -

Småland
Hälmar län
Skanda hd.
Mönsterås sn.
Emm.

a. 8-kantigt timrat laxrökeri,
enligt uppgift från 1600-talets slut. -

h. F-m.

b. Laxbäckens nedre del
och sjöbäckens (dubbel exponerad)

h. F-m.

12
Småland
Halmåsen
Hälsinge län.
Hälsinge socken.
Enn.

a. Flyglarna av Enns hängård. H. F.-m.

b. Laxröcket. H. F.-m.

Småland
Halmstad län.
Halmstad län.

Mönsterås län.

Enn.

a. Laxbåda med nygfundningsverk. H.F.-m.
T.v. en nyghissad båda.

b. Laxbåda med båda. - H.F.-m

Småland
Halmstad
Halmstad hd.
Mönsterås
Enn.

a. Laxbros övre del.

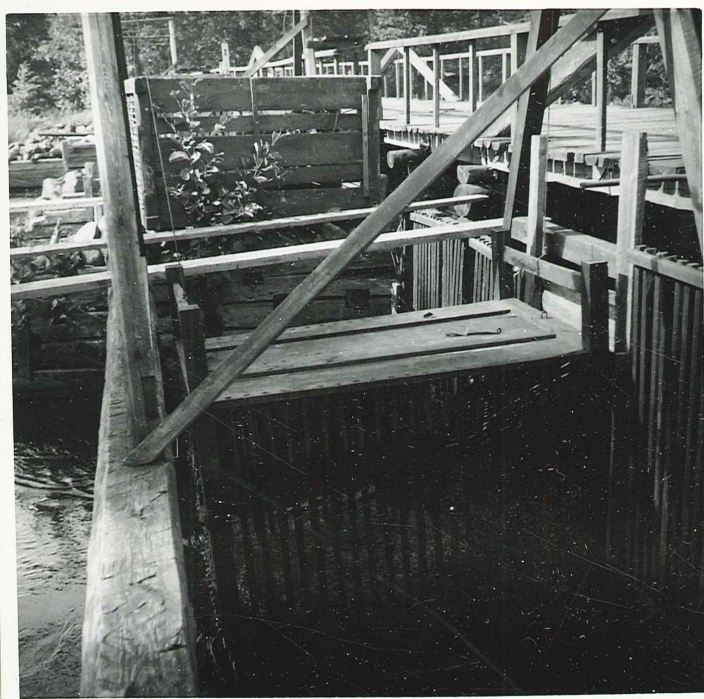
H.F-m.

b. Laxbros nedre del. Hängseldra
i mitten.

H.F-m

Småland
Halmstad län
Stora hd.
Mönsterås sn.
Emm.

a. Laxbåren.

H.F.-m.

b. En laxbåren del vis uppbyggd. H.F.-m.